

**Nullius in Verba: Hakikati Bul**

**Prof. Dr. Atila Yüksel**  
**Adnan Menderes Üniversitesi**

&

**Dr. Akan Yanık**  
**Adnan Menderes Üniversitesi**

**Vaka Takdimi**

“**Bağımsız** araştırma yapmak”, bir de “**bilimsel** araştırmak yapmak” oldukça keyif verici fakat sonucu kesin olmayan, şüphe barındıran bir süreç. Hiçbir nedenin sonsuz sonucu olamaz. *Sonucu olmayan* diyoruz çünkü gerçekten bir “sona ulaşılmış olursa” o konu tamamen aydınlatılmış olduğundan üzerinde araştırma yapmanın bir gereği kalmaz. Ancak; görülüyor ki, çoğumuz bir “sonuç bulduğunu” iddia ediyor ya da var olan kalıplar bizi bir sonuç bulma zorunluluğuna itiyor. Bulduğu iddia edilen şey o an için genelde geçici bir durum. Zamanın hiç te sanıldığı gibi durmadığını hepimiz farklı tecrübelerle biliyoruz ya da zamanın durup bizim sürekli hareket halinde olduğumuzu. *Şüphe barındıran* diyoruz çünkü araştırmanın kişiyi ulaştırdığı nokta biraz hayat gibi, seçimler sonuçları belirliyor.

Dünya sonsuz olasılıkların mekanı. O nedenle geçmişe dönüp başka bir seçim yapmamız durumunda hayatımızın farklı şekil alacağı olasılığına benzer bir şekilde; başka bir örneklem, başka bir soru, başka bir zaman yine bambaşka durumların olabileceği olasılığına ulaştırıyor insanı.

Şüphe, bilimin ilerlemesindeki tek yakıtı.

“Önemli bir araştırma yapıyorum”, “önemli bir konu çalışıyorum” vurgusunu sık duyuyoruz çevremizden. “Önemli olmak” öyle bir sıfat ki insanın aklını çeliyor, gözlerini kamaştırıyor. Konu “önemli”; alana yapacağı katkı “önemli”; diğer insanların bu çalışmanın farkına varması “önemli”; kavramları bilmek “önemli”; formüllerin arkasına sığınarak kullanılan örneklem sayıları “önemli”; veri analizin şartlarını sağlamak “önemli”; güçlü istatistiksel analiz “önemli”; araştırmanın bulgularını önceki çalışmaların ışığında tartışmak “önemli”...

Bu kadar “önemlilik” saplantısı, parıltısı gözleri alabiliyor. Ancak, en az bunlar kadar gerekli, “asıl önemli bir şey” gözden kaçabiliyor.

Araştırma; önemli olması mı yoksa değerli olması için mi yapılmalı? Onca “önemli”, “bilimsel”, “prestijli” araştırma sorunlarla boğuşan hangi ülkeye, bölgeye, iş adamına, yöneticiye, girişimciye, öğrenciyeye, halka, meslektaşına merhem olabiliyor? Bağımsız bilimin, bilimsel birikimin alanımızdaki teknolojiye, sağlığa, ekonomiye, çevreye, iş dünyasına etkisi nedir acaba? Kimya, fizik, yazılım alanında yapılan araştırmaların bu alana katkılarını görüp de turizm alanında yapılan onca çalışmanın, emeğin katkısı kime ve nereye diye merak etmeden duramıyor insan.

Turizm alanında yapılan araştırma patenti alınabilecek bir yeniliğe neden olabiliyor mu? Bu alandaki akademik refah, birikim başka yerlerde ışımalara, gelişmelere neden olabiliyor mu? Var olan bilimsel bilgi birikimimiz belirsiz bir kavşakta duran turizmde işsizlik problemine, karsızlık problemine, çevresel tahribat problemine çözüm fırsatları sunabiliyor mu? Bilimsel bir çalışmanın sonucunda ele alınmış bir makalenin sektördeki ayak izlerini takip edebilen var mı? Yani atfa dayalı ve dergilerin kendilerini pazarlamada sıklıkla kullandığı “etki faktörü” gibi bir “sektör etki faktörü” var mı?

Hangi araştırma sektörde faaliyet gösteren bir şirketle yapılan protokolün, işbirliğinin şemsiyesi altında gerçekleşiyor? Bilimsel sonuçların özveriyle paylaşıldığı konferanslardaki dinleyicilerin arasında yer alanlardan kaç tanesi edindiği bilgiyle yeni bir iş konsepti geliştirebiliyor? Nedeni nedir? Bu sonuca neden olan belki de ilk başta “evraka” hissi yaratan bulguların, sonuçların o kadar da güçlü olmaması olabilir mi? Ya da bağımsız olmamanın? Ya da daha da büyük problem tek defalık olmanın, “doğrulamama” olmamasının?

Yanlı seçimlerin (konu seçimi, analiz seçimi, aktarılacak veri seçimi vb.), bazen fabrikasyon verinin, doğrulaması, sağlaması yapılmadan çabucak paylaşılan bulgunun gerçek hayatta yansımaları ve kendine yer bulması zor! En prestijli üç psikoloji dergisinde yayınlanmış ve bol atıf alan, “kişisel ilişkiler”, “öğrenme”, “hafıza” gibi temel ve insan üzerine bilimsel çalışma yapan herkesi bir şekilde ilgilendiren 100 çalışmayı tekrarlayarak aynı sonuçları almayı hedefleyen bir yıllık çalışmanın ulaştığı sonuç düşündürücü: “100 güzide çalışmanın sadece %40’ında benzer sonuçlara ulaşılmış”. Yani 3 de 1. Hollandalı Diederick Stapel’in deney dahi yapmadan kurgu gücüyle yarattığı düzinelerce ve prestijli dergilerde yayınlanan çalışmaları veya Michael LaCour’un mahkeme karşısında “veriyi bilerek çarpıttım, aynı kişiye birden fazla anket doldurdum” beyanlarının bizi götürdüğü sonuç şu:

Galiba “steroid” sadece vücut şişirmede kullanılmıyor.

Prestijli dergilerde yayınlanmış bol atıf çalışmaları geri çekilmesinde, yayınlanan özür notlarındaki artış giderek büyüyen bir soruna işaret ediyor. Sorunları araştıran, çözümler üretmek için var olması gereken dürüst bilimin kendi dürüstlüğü şimdi araştırmaların konusu oluyor.

Günümüz dünyasında mevcut günlük, geçici ama bir o kadar da “önemli” moda akımlarından bazı kısmi yansımaların bize ve “varsa” araştırma kültürümüze sirayet ettiği kanaatindeyiz. Eleştirimiz

doğrudan kendimize. Dürüstçe, moda konu yerine daha iyi “araştırma” yapabilseydik yaşadığımız ülkede turizm bu sorunları belki de yaşamazdı. Günlük yaşamda “değerli” olmayı bırakıp “önemli” olmaya kendisini adanmış hayat tarzının izdüşümleri mecramıza da yansıyor. Yani olan biten aynen instagram, facebook vb sayfalarında olduğu gibi “like” almak uğruna hayatının her karesini abartılı anluluklarla ortaya koymak, sayıların dehşet verici kurnaz ama geçici lezzet bataklığına saplanmak ve hiç çıkamamak.

Bir kafa karışıklığı olabilir mi?

“Seni instagramda kaç kişi takip ediyor?” gibi gazezli, iştah açıcı sorunun mecramızda yansıması “çalışmana atıf yapan var mı?”

“Modanın bu yılki renklerine dikkat etmelisin, bu sene turuncu her yere hakim ve turuncu sana çok yakışır” zorlamasının mecramızdaki gururlu yansıması “yapısal denklem modellemesi kullanıyorum”?

“Lüks yerlerde görünmek için varını yoğunu ortaya koymalısın” yansıması onca değerli uygun platform varken “science citation endeksinde yer alan dergilerde yayın yapmak için enerjisini tüketmek”?

“Elinde Iphone, kolunda marka saat, ayağında timsah derisinden ayakkabı yoksa sen adam değilsin” şeklinde insana özünü unutturan o sahte dünyanın yansıması “herkes sosyal network çalışıyor, trend bu, bende herkes gibi olmak istiyorum”?

“Murat Boz ile” resim çektirmek yarışında olmanın bir yansıması “seminerde hocaya şöyle bir görünmek lazım”?

Gezdiği yerleri, bölgeleri, ülkeleri bloglarına taşıyan “blogcu” akımın yansıması “fark edin, ben buradayım” çerçevesinde sunulan konferans resimleri?

Günlük hayatta “imaj yemenin, tüketmenin” yansıması “yayınlanan kitapla, makalelerle resim çektirmek”?

“Evlilik, moda vb programına çıkmış, yaşını başını almış insanların reyting almak uğruna” ortalama seyirciyi şaşırtan saçmalamasının mecramdaki yansıması “yüz kişiye sorduk diyerek çalışmayı, kendini olduğundan büyük göstermek”?

“Her tartışma programında ekranda aynı yüzü görmenin” mecramızdaki yansıması “sözde bilimin sadece birkaç insanın elinde tekelleşmesi”?

Yaygınlaşan “kayırmacılık” akımının mecramızdaki yansıması “bizim çocuk” cümlesinde olabilir mi?

Çevremizi giderek saran “vasatlık” akımının mecramızdaki yansıması “sayı da bolluk etki de vasatlık” olabilir mi?

Bizi çok iyi tanımlayan, dünyamızda her daim moda rüzgarı estiren, en yenilmez virüs “başın ağrımasın istiyorsan suya sabuna dokunmamak en iyisi” diyen akımın yansıması “onlar yarı tanrı, öyle yüceler ki, bilime yön veriyorlar, üzerine ben ne söyleyebilirim, ne eleştiri getirebilirim” olabilir mi?

Eleştiri konusundaki korkunun gereksiz olduğunu düşünüyoruz. İssiz bir adada yaşamak zorunda kalan biri kendini ne kadar geliştirebilir ki? Karşıdan gelen eleştiri bir nimettir, düşünmediğimiz açının bize sunulmasıdır, o nedenle eleştirmekten ve eleştirilmekten çekinmeye gerek yok. Eğer alınırsa eleştirinizin haklılığından olabilir mi? Şayet hepimiz aynı şeyi görüyor olsaydık dünya yaşanmaz bir yer olurdu diye düşünenlerdeniz.

Merak edip duruyoruz “gerçek bilimsel araştırma” nedir diye? Bunca yıldan sonra “doğruluğundan emin olduğumuz tek şey adına bilimsel araştırma denilen bu mecrada hiçbir şeyin doğruluğundan emin olunacak kadar kesin olmadığı!”.

Ama yine de, bilimsel bir çalışmayı makaleyi okurken bir heykelin karşısına geçtiğimizde aklımızdan geçen tek o soru var. Yok, hangi tekniğin kullanıldığı değil! Bir zamanlar devasa kaya olan yekpare parçanın karşımızda duran güzelliğe bürünmesinde geçen süreçte heykeltıraşın nasıl bir heyecan duyduğu! Her baktığımız heykelde o heyecanı göremiyoruz. O yüzden sadece bir tane Mimar Sinan, bir tane Leonardo da Vinci, bir tane Mikalenjelo var.

Özgünler, eski tarzları birleştiren kendi tarzları var.

Özetle;

### ***Nullius in Verba.***

Otoritelere ve üstatlara takılmadan gerçeği kendin araştır, kendin gör. “Yeniden denemeden ve doğrulamadan size ilk sunulana kanmayın”, der gibi.

Çalışmanızla, birinin hayatında çok değerli bir rol oynayacağınızı iliklerinize kadar hissettiniz mi hiç? Bu hisse gerek var mı? Belki de önemli ve aynı zamanda değerli araştırmanın formülü bu!